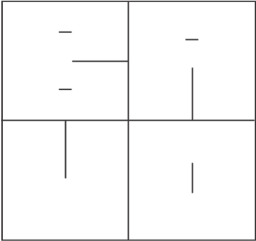

KONTEKSTI KULTURE

STUDIJE IZ HUMANISTIKE I UMJETNOSTI

BROJ II

An abstract graphic in the bottom right corner consisting of numerous horizontal, wavy lines in varying shades of purple, creating a sense of movement and depth.

DRUŠTVO
ZA
KULTURNI
RAZVOJ
BAUO

KONTEKSTI KULTURE | CONTEXTS of CULTURE
Studije iz humanistike i umjetnosti | Studies in Humanities and Arts

ISSN 3027-4222 | Štampano izdanje | *Printed Edition*
ISSN 3027-4818 | Elektronsko izdanje | *Electronic Edition*

Izdavač | *Publisher*

Društvo za kulturni razvoj „Bauo“ | *Association for Cultural Development “Bauo”*

Za izdavača | *For the Publisher*

Dušan Medin

Naučna redakcija | *Scientific Editorial Board*

Edidio Ivetić (Italija), Dragana Radojičić (Srbija), Boris Kavur (Slovenija),
Martina Blečić Kavur (Slovenija), Tanja Petrović (Slovenija), Ljiljana Gavrilović (Srbija),
Koraljka Kuzman Slogar (Hrvatska), Amra Sačić Beća (Bosna i Hercegovina),
Nenad Vujadinović (Crna Gora), Edin Jašarović (Crna Gora),
Zrinka Mileusnić (Slovenija), Branko Banović (Srbija)

Redakcija | *Editorial Board*

Stanka Janković Pivljanin | Dušan Medin | Jasmina Bajo | Milica Stanić Radonjić

Urednici | *Editors*

Dušan Medin | Stanka Janković Pivljanin

Objavljeno uz podršku Opštine Budva
Published with the support of the Municipality of Budva

KONTEKSTI KULTURE
STUDIJE IZ HUMANISTIKE I UMJETNOSTI

CONTEXTS *of* CULTURE
STUDIES IN HUMANITIES AND ARTS

II

PETROVAC NA MORU
MMXXIV

SADRŽAJ | CONTENT

Riječ urednika | 7 | *A Word from the Editors* | 10

TRAGOVIMA OTKRIĆA | TRACES *of* DISCOVERIES

Martina Blečić Kavur i Dušan Medin | *Izgubljene u prijevodima: sjekire albano-crnogorskog tipa s Kufina* | 15

Raško Ramadanski | *Pečat Petra, zaštitnika i arhonta Srbije* | 39

Zrinka Mileusnić | *Materijalna kultura kao zrcalo međukulturnosti XVI vijeka* | 45

U OGLEDALU JEZIKA | IN *the* LINGUISTIC MIRROR

Pavle Pavlović | *Poenkare, Vitgenštajn i Hilbertovo nasleđe: epistemološki konteksti* | 57

Jelena Bašanović Čečović | *Leksika crnogorskih narodnih govora kao značajan izvor građe za lingvokulturološka ispitivanja* | 67

Gordana Ljubanović | *Burna sociolingvistička noć: 23. septembar 1813. u Dnevniku don Antuna Kojovića* | 77

NJEGOŠ: REFLEKSIJE | NJEGOŠ: REFLECTIONS

Dragan Đorđević | *Poetika planine i Njegoševi idiomi* | 97

Milijana Simonović | *Slojevitost Njegoševog lirskog izraza u pesmi „Noć skuplja vijeka“* | 111

Dušan Medin | Stari grad Budva i njegova glavna (Njegoševa) ulica kroz
vjekove | 121

PRIKAZI | REVIEWS

Stanka Janković Pivljanin | *Ex catharensia: kratak jezički vodič kroz istoriju
Kotora* Ljiljane Kaščelan | 147

Uputstvo za autore | 151 | *Guidelines for the Authors* | 153

EX CATHARENSIA: KRATAK JEZIČKI VODIČ KROZ ISTORIJU KOTORA LJILJANE KAŠĆELAN

*Stanka Janković Pivoljanin¹
JP Službeni glasnik
Beograd, Srbija*

Ex Catharensia: kratak jezički vodič kroz istoriju Kotora Ljiljane Kaščelan vrijedan je i značajan prilog poznavanju kulturnog i jezičkog nasljeđa Kotora.

Polazeći od ključnih momenata iz istorije grada – od antičkog Akruvijuma do početka prošlog stoljeća – prelazeći vremena i epohe, uz iscrpno poznavanje literature i uzimajući u obzir ne samo pisane izvore nego i arheološka saznanja, legende i mitove, autorka prati način na koji se u Kotoru i okolini prožimaju jezik i kultura, jezik i društvo, ukazujući na to kako nam jezik otkriva mnogo toga o životu u gradu, o složenim društvenim i kulturnim okolnostima, o ljudima i njihovim odnosima.

Knjiga je podijeljena na devet poglavlja: „Akruvijum“, „O građenju Kotora“, „Srednjovjekovno rukopisno nasljeđe“, „Lična imena u notarskim ispravama XIV vijeka“, „Polatinjeni slovenizmi u Statutu“, „Bokeški govor i Venecija“, „Grad“, „Jezik Perasta i Dobrote“ i „Toponimi Kotorskog zaliva na austrijskim katastarskim mapama“.

U prvom poglavlju autorka se bavi ubikacijom drevnog Akruvijuma. Dosađajući istraživači ne slažu se oko njegovog položaja: jedni smatraju da se nalazio na mjestu današnjeg Kotora, dok ga drugi smještaju u Grbaljsko polje, u zaliv Trašte. Konsultujući relevantne izvore i Pojtingerovu tablu, autorka pokazuje kako na osnovu jezika – same etimologije naziva grada možemo s priličnom vjerovatnošću riješiti ovu nedoumicu.

U poglavlju „O građenju Kotora“ polazeći najprije od legende o nastanku grada, pa prateći etimologiju i semantiku dostupnih naziva, autorka primjećuje da, od koje god osnove da krenemo: indoevropske, grčke, ilirske, slovenske... uvijek nailazimo na značenja koja se povezuju sa time da je riječ o nepristupačnom terenu, te stoga i gradu koji je morao biti dobro opasan, ograđen ili utvrđen, pa bilo da je riječ o predrimskoj utvrdi, slovenskom ograđenom kotaru ili Porfirogenitovom suženom i stisnutom mjestu.

¹ stanka_jankovic@yahoo.com.

„Srednjovjekovno rukopisno nasljeđe“ je naslov trećeg poglavlja i u njemu autorka ukazuje na dugu tradiciju pismenosti i prepisivanja knjiga u Kotoru, kao i na stalnu isprepletenost uticaja Istoka i Zapada na kulturni i duhovni život ovog grada. Upoznaje nas sa značajem i sadržajem Andreacijeve pove-lje, Kotorskog pontifikala (*Lectionarium et Pontificale Catharense*) i Kotorskog misala, ali i pokazuje na koji se način nastanak Mirosavljevog jevanđelja do-vodi u vezu s Kotorom. Podsjeća nas na uticaj i značaj benediktinaca, njihovih skriptorija na Prevlaci, gdje je takođe nastao i prvi prepis *Ilovačke krmčije* iz XIII vijeka i gdje je kasnije postojala srpska episkopska crkva, koja je posjedo-vala knjige čiji je popis sačuvan u Simeonovom tipiku. Autorka skeće pažnju i na ulogu franjevaca i do danas sačuvanu bogatu franjevačku biblioteku, koja čuva desetine hiljada stranica pisanih beneventanom, karolinom i goticom, rijetke notne zapise i prve štampane knjige, inkunabule. Ističe i da su prve svjetovne knjige u Kotoru bile zakonici i statuti, među kojima se izdvaja Statut bratovštine Svetog krsta iz XIII vijeka i Statut bratovštine pomoraca – Boke-ljske mornarice iz 1463. godine.

U poglavlju „Lična imena u notarskim ispravama XIV vijeka“ naglašava va-žnost i ulogu notara u srednjovjekovnom Kotoru, organizaciju notarskih kan-celarija, upotrebu latinskog i slovenskog jezika, i ukazuje na to kako nam no-tarski zapisi i antroponimi koji su u njima sačuvani otkrivaju strukturu stano-vništva i društvene odnose u kotorskoj komuni. Pružajući semantičku i mor-fološku analizu slovenskih antroponima – koji su najprije prevedeni, a kasnije romanizovani dodavanjem latinskih sufiksa, ukazuje na slojeve predsloven-ske, ali i hrišćanske tradicije, zanimanja, rodbinske odnose, društveni položaj, patronime i etnonime...

„Polatinjeni slovenizmi u Statutu“ otkrivaju nam dominantne društvene od-nose i privredne prilike u tadašnjem Kotoru i okolini posredstvom slovenskih riječi koje nisu imale adekvatan ekvivalent u latinskom, pa su latinizovane ušle u prevod i tako se sačuvale. *Posadnici, ponosnici, prćija, uzorati*, prezime *Bučin* otkrivaju nam mnogo o feudalnim odnosima, važnosti trgovine, vinogradar-stva i obrađivanja zemlje, o običajima, o tome da li se određeni vinograd preo-ravao ili ne, o položaju kmetova – koji su se nazivali imenom svog gospodara...

Najduže poglavlje u knjizi je „Bokeški govor“, u kom autorka govori o više-stoljetnom uticaju Venecije na privredni i kulturni život Kotora, pridajući posebnu pažnju jednom od najznačajnijih identitetskih ishodišta Kotorana – bokeškom govoru. Dajući obiman popis pozajmljenica iz venecijanskog dija-lekta, ukazuje na morfološke i fonetske promjene koje su se dešavale prilikom njihovog preuzimanja, ali i na prisustvo ostataka balkanskih i dalmatskih la-tiniteta, autentičnih domaćih izraza i arhaičnih slovenskih riječi, kao i obrnuti smjer uticaja i preuzimanja.

Poglavlje „Grad“ donosi zanimljiv presjek u privrednu, društvenu, vjersku i kulturnu istoriju grada kroz analizu hodonima – kotorskih ulica, pjaca i pa-lata. Oni otkrivaju živu trgovačku i zanatsku djelatnost u gradu (*Via artigia-na*, kao nastavak puta iz zaleđa, bila je krcata radnjama s trgovačkom robom, zanatima i uslugama; na Tabačini su se nalazile tabakerije ili štavionice kože; na pjacama se trgovalo mlijekom, brašnom, salatam: Pjaca od salate, Pjaca od mlijeka), religioznost i prisustvo hrišćanskih obreda i procesija (*Skalom santom* su u čast odbrane Perasta od Turaka subotom išle procesije do Gospe od Zdra-vlja, plemićke palate su osim grbova često imale i hristograme, Pjaca Greka ukazuje i na postojanje pravoslavne bogomolje) i slično.

„Jezik Perasta i Dobrote“ podsjeća na slavnu istoriju i kulturno nasljeđe ova

dva važna pomorska naselja u Boki, pokazujući kako su uzleti pismenosti i književnosti vezani upravo za vrijeme njihovog najvećeg procvata. Posebnu pažnju posvećuje Zmajevićima i *Ljetopisu crkovnom* Andrije Zmajevića, čiji latinski i cirilički prepis nastavlja stoljetnu tradiciju istočnih i zapadnih uticaja u Boki. Naglašava upotrebu narodnog jezika u književnosti mnogo prije Vuka (Jeronim Pima, Vicko i Dživo Bolica...), ističe peraške pjesmarice i književni rad značajnih Peraštana – Andrije i Vicka Zmajevića, Krsta i Nikole Mazarovića, Nikole Burovića, Andrije i Julija Balovića. Kada je riječ o Dobroti, posebno se zadržava na Ivanu Antunu Nenadiću. Skreće pažnju i na zbrku koju je unosilo korišćenje mletačke latiničke grafije, koja pored toga što nije odgovarala fonetskim karakteristikama narodnog jezika nije imala ni ustaljen način pisanja. Ukazuje i na činjenicu da će jezik, vremenom, postati jedna od najčvršćih veza među žiteljima kotorskih i bokeljskih naselja.

Etimologija kotorske toponimije u centru je autorkinog interesovanja u posljednjem poglavlju – „Toponimi Kotorskog zaliva na austrijskim katastarskim mapama“, u kom, vodeći se etimološkim, često zapretenim putevima, iznosi nekoliko svojih zaključaka koji bi mogli biti podložni daljoj diskusiji, ali predstavljaju zanimljive uvide u istorijat grada i naselja u okolini, poput Peluzice, Mula, Stoliva..., pokazujući što nam sve etimologija otkriva o terenu, ljudima i životu na datom prostoru.

Vođena idejom da napiše kratak jezički vodič kroz istoriju svog grada, koji će uhvatiti ključne momente iz njegove bogate kulturne prošlosti, te biti i važan podsjetnik na nju, ali i početna tačka za mnoga dalja istraživanja i polemike, autorka je, odista, ovim djelom pokazala ne samo zavidno poznavanje literature, pisanih i usmenih izvora vezanih za svoj drevni grad, već i sposobnost da im adekvatno, kritički promišljeno, analitički i sintetički, pristupi. Obilje značajnih informacija povezanih u smislenu cjelinu, spretno, promišljeno i lucidno uhvaćene veze i značenja daju posebnu vrijednost ovom izdanju. A posebnu draž i nesporna činjenica da iza svih slojeva zvučanja i značenja u tekstu, kako smo jednom već primijetili, kroz zapretene puteve jezika i vremena odzvanja bat koraka s kotorskih pločnika.

Izdavač | *Publisher*

Društvo za kulturni razvoj „Bauo“ | *Association for Cultural Developement “Bauo”*
Krš Medinski 1, 85300 Petrovac na Moru, Crna Gora | *Montenegro*
www.kontekstikulture.me | www.bauo.me

Lektura i korektura | *Language Editing*

Jasmina Bajo

Prevod, lektura i korektura (engleski) |
Translation and Language Editing (English)

Milica Stanić Radonjić

Dizajn i prelom | *Design and Layout*

MM Digital d. o. o., Budva

Štampa | *Printed by*

Golbi, Podgorica

Tiraž | *Circulation*

200

CIP – Каталогизacija y publikaciji
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње
ISSN 3027-4222
COBISS.CG-ID 27838724

Copyright © Društvo za kulturni razvoj „Bauo“, 2024.

